

Pontica L, 2017, 693 p. (ISSN 1013-4247)

Anuarul Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța a împlinit vârsta a 50 de volume. A fost mereu aproape de instituția muzeală căreia îi aparține, ca și de manifestarea științifică anuală de început de octombrie cu care împărtășește numele și, adesea, conținutul. Tripleta dobrogeană muzeu – sesiune – revistă este de plăcută notorietate celor implicați în arheologia ținutului dintre Dunăre și Marea Neagră, precum și celor cu preocupări apropiate, legate de malul stâng al fluviului sau de lumea ponto-balcanică.

Totul a început în anul 1968, cu o publicație a Muzeului de arheologie Constanța, coordonată de către ctitorul instituției moderne, Vasile Canarache, publicație numită *Pontice* I, *Studii și materiale de istorie, arheologie și muzeografie*. În cele 510 pagini, volumul conținea, în două secțiuni (I. Muzeografie și II. Studii și cercetări arheologice), dosarul legat de istoria muzeului de arheologie și contribuții științifice acoperind principalele epoci ilustrate pe teritoriul Dobrogei (preistorie, protoistorie, antichitate clasică greco-romană, evul mediu timpuriu, cu accente ceramice, epigrafice, numismatice). În plus, o foarte expresivă selecție de stampe și gravuri, din anii 1826–1882, ilustrând aspecte diverse din spațiul dobrogean, insolită atât pentru profilul conturat al publicației, cât și pentru momentul apariției acesteia. Al doilea număr, din anul 1969 (441 de pagini), avându-l drept redactor responsabil pe Adrian Rădulescu, s-a numit la fel, probabil sub influența poemelor ovidiene și a destinului autorului lor, care au constituit una dintre preocupările constante ale instituției muzeale și manifestărilor ei cultural-științifice, reflectate în paginile revistei printr-o rubrică sugestiv intitulată. *Ovidiana* se va regăsi, de altfel, în paginile revistei, atât prin contribuții legate de opera poetului, de manifestările științifice dedicate acesteia, cât și prin serialul bibliografiei studiilor respective în România.

Începând cu numărul III, din anul 1970 (398 de pagini), revista se va numi, cu o sonoritate marin-feminină, *Pontica*, și va găzdui contribuții

legate de arheologia, epigrafia, arta, numismatica, geografia istorică a ținutului dintre Dunăre și mare, ajungând, în anul 2017, la volumul cu numărul L (693 de pagini), coordonat, în calitate de redactor-șef, de către Livia Buzoianu, susținută de numeroși colegi și colaboratori.

În tot acest răstimp, revista a evoluat frumos, rămânând fidelă formatului și preocupărilor predilecte inițiale, îmbogățindu-și sumarul și îmbunătățindu-și condițiile grafice. Interesul pentru cercetarea arheologică reflectată în rubrici precum *Rapoarte de săpături/Rapoarte și cercetări arheologice/Materiale și cercetări arheologice, Studii/Studii și note/Note și discuții/Studii, note și materiale arheologice/Studii și comunicări și Note* a permis acoperirea perioadelor evoluției societății umane, de la paleolitic și neolitic la epoca otomană, trecând printr-o foarte bogat ilustrată antichitate, cu aspectele extrem de variate presupuse de evoluția civilizațiilor greacă și elenistică, romană, romano-bizantină și bizantină. Studii de ceramologie, acoperind toate perioadele beneficiind de această categorie de material arheologic, probleme ale populațiilor, schimburi pe variate planuri, urbanism, artă, religie, studiul izvoarelor scrise, geografie istorică, epigrafie, gliptică, o foarte densă secțiune de numismatică, sigilografie, metrologie și medalistică se regăsesc constant în paginile revistei. Analize pluridisciplinare, probleme ale protecției patrimoniului, elemente de conservare-restaurare completează, cu precădere după anii '90, paleta preocupărilor științifice vizând arheologia spațiului dintre Dunăre și mare. Evaluări ale evoluțiilor instituției muzeale, cu multiplicarea sa în situri, aspecte ale muzeografiei dobrogene, dimensiunea de cronică a vieții științifice, prezentarea personalităților care au marcat studiul acestui spațiu esențialmente arheologic reprezintă tot atâtea fațete ale problematicii conținute în paginile revistei *Pontica*.

Un prețios instrument de lucru este indexul revistei *Pontica* pentru perioada 1968–2001⁵, structurat pe secțiunile preistorie, epoca greco-romană, epoca medievală, epoca modernă, numismatică, diverse, prezent în paginile 447–

⁵ Realizat de către un colectiv compus din Valentina Voinea, Cătălin Dobrinescu și Constantin Băjenaru.

505 ale tomului XXXV–XXXVI, 2002–2003. Utile treceri în revistă ale realizărilor cercetării arheologice, istorice și muzeologice în Dobrogea, datorate lui Adrian Rădulescu, directorul instituției muzeale constănțene și redactorul responsabil al anuarului muzeului până în anul 2000, găsim în tomurile XVII, 1984, p. 7–14 și XXX, 1997, p. 391–397.

Ocazional, cu precădere în anii '80, revista a adăpostit contribuții de istorie modernă și contemporană, dar cu specific dobrogean, aspecte etnografice, precum și, mai recent, articole vizând spații geografice mai largi (pontic ori balcanic) sau apropiate (nord-dunărean).

Bibliografia arheologică a Dobrogei (organizată cronologic și tematic, arheologie preistorică, clasică, medievală, epigrafie greacă și latină, numismatică, metrologie, sigilografie, gliptică, recenzii), publicată în *Pontice* I, 1968 pentru perioada 1948–1968 și în *Pontica* VI, 1973, pentru perioada 1968–1971⁶, va fi completată în timp cu lista publicațiilor intrate în biblioteca muzeului⁷, conținând, implicit, și o actualizată bibliografie, nu numai a Dobrogei, ci și a regiunii pontice.

Concepută ca o revistă editată în limba română, *Pontica* include în paginile sale, tot mai frecvent, contribuții în limbi de circulație internațională, cu precădere engleză și franceză, pentru o accesibilitate sporită în rândul comunității științifice.

Tomul cu numărul L conține, în afara rubricii *Anniversaria*, legate, deopotrivă, de semicentenarul

sesiunii și revistei purtând același nume⁸, secțiuni structurate în funcție de conținutul variat și complex al contribuțiilor incluse: *Historica*, *Archaeologica*, *Epigraphica*, *Auxiliaria*, *Nomismata*, *Recenzii*, *Honorica verba* și *In memoriam*, la care se adaugă lista publicațiilor intrate în biblioteca muzeului, precum și lista abrevierilor utilizate în volum. În paginile revistei se regăsesc 42 de autori, reuniți în 37 de contribuții, dintre care 13 redactate în limbile franceză (șase), engleză (șase) și germană (una). Sumarul revistei acoperă, prin intermediul variatelor probleme abordate, nu numai spațiul dobrogean, ci și incursiuni în zonele pontică⁹ și balcanică¹⁰, ca și în cea nord-dunăreană¹¹, precum și un larg spectru cronologic, de la neolitic la epoca modernă, cu locul privilegiat deținut de perioada clasică.

Secțiunea *Historica* include contribuții acoperind epocile romană, romano-bizantină și bizantină, vizând atât aspecte de istorie economică¹², cât și culturală¹³ și de organizare religioasă¹⁴, precum și probleme de geografie istorică¹⁵.

Secțiunea *Archaeologica* acoperă o largă paletă cronologică, de la așezări eneolitice¹⁶ la obiecte mărunte medievale¹⁷, incluzând, potrivit unei orientări deja subliniate, și contribuții vizând spațiul extra-dobrogean. Epoca greacă este prezentă prin studii de ceramică¹⁸, urbanism¹⁹ și

⁶ Datorată efortului Zahariei Covacef.

⁷ Întocmită de către Georgeta Hașotti și, ulterior, de către Andreea Andrei.

⁸ Cu contribuții aparținând Mariei Bărbulescu (p. 10–12) și lui Alexandru Barnea (p. 13–14).

⁹ Manfred Oppermann, *Der Kybelekkult an der Westküste des Schwarzen Meeres (Westpontus) in vorrömischer Zeit*, p. 17–47; Pierre Dupont, Vasilica Lungu, *Mytilene*, *Miscellanea culinaria: unorthodox chytra, tagenon & brazier*, p. 181–192.

¹⁰ Florin Curta, *Monede, castre și schimburi comerciale în Peninsula Balcanică (sec. VI – începutul sec. VII)*, p. 45–70; Stela Doncheva, Ivajlo Bunzelov, *Signet Rings with mythical Creatures from Medieval Bulgaria*, p. 351–363.

¹¹ Cristian Eduard Ștefan, Agata Bulei, *Scurtă notă asupra unor așezări de tip tell din vestul Munteniei*, p. 163–179; Neculai Bolohan, Dragoș-Lucian Gorgan, Mitică Ciorgac, Florica

Mățău, *DNA Analysis of two Sarmatian funerary Contexts from Eastern Romania*, p. 489–500.

¹² Vezi *supra*, nota 10, poziția 1.

¹³ Vezi *supra*, nota 9, poziția 1.

¹⁴ Ionuț Holubeanu, *Organizarea bisericească în Moesia Secunda în secolele V–VII p. Chr.*, p. 71–126 și *Câteva considerații privind ordinea semnăturilor episcopilor din Moesia Secunda în Encyclia (457/8 p. Chr.)*, p. 127–135.

¹⁵ Alexandru Madgearu, *Comentarii asupra unor informații din Geografia și Harta lui al-Idrisi*, p. 137–159.

¹⁶ Vezi *supra*, nota 11, poziția 1.

¹⁷ Vezi *supra*, nota 10, poziția 2.

¹⁸ Vezi *supra*, nota 9, poziția 2.

¹⁹ Mircea Angelescu, *Histria. Un système urbain orthogonal sur le « Plateau » ?*, p. 193–214.

vizând aspecte funerare și culturale²⁰. Epocile romană și romano-bizantină sunt ilustrate prin contribuții vizând atât cadrul larg al cercetării arheologice de teren²¹, cât și aspecte particulare evidențiate de diverse categorii de piese ilustrând ocupații antice: ceramică²², materiale de construcție²³, tipare²⁴. Efortul de restituire a unei categorii speciale de artefacte, crucile relicvar, acoperă arheologia epocii bizantine²⁵.

Secțiunea *Epigraphica* conține contribuții reflectând un domeniu care se regăsește constant în paginile revistei *Pontica*, atât pentru lumea greacă (ștampile amforice²⁶, epigrafe²⁷), cât și pentru cea romană (inscripții²⁸, mențiuni pe sigilii²⁹), incluzând atât noutăți, cât și restituții și corectări/reinterpretări ale unor lecturi anterioare.

Secțiunea *Auxiliaria* cuprinde o paletă largă

de contribuții: o anchetă pluridisciplinară privind investigații non-invazive ale unui sit antic aflat între Orgame și Istros³⁰, analize ADN aplicate lumii sarmatice³¹, prezentarea unui proiect de cercetare vizând seria bibliografică dedicată litoralului nordic al Mării Negre în Antichitate (*Bibliographia classica orae septentrionalis Ponti Euxini*)³², intervenții din categoria conservare-restaurare asupra artefactelor ceramice³³.

Secțiunea *Nomismata* ilustrează evidențe monetare specifice perioadei elenistice³⁴, ca și epocilor medievală și modernă³⁵.

Un grupaj de recenzii³⁶, vizând contribuții din domeniile arheologiei pontice și al statuariei, epigrafiei și onomasticii antice, completează volumul.

²⁰ Nicoaie Alexandru, Robert Constantin, Mihai Ionescu, *Despre o zonă privilegiată a necropolei callatiene*, p. 215–242.

²¹ Constantin Nicolae, *Cercetări arheologice la cetatea Carsium (Hârșova, jud. Constanța). Sectorul „Incinte nord”*, p. 307–321.

²² Emilian Ștefan Gamureac, *The Potsherds in archaeological Context: Pottery from Late Roman Fort of Ulmetum (4th–6th cent. AD). Report on the 2012 archaeological Campaign at the Northwest Gate (I)*, p. 243–263.

²³ Iulia Ioana Manea, *Tehnici și metode constructive ale pavimentului de teracotă în epoca romană târzie în zona Dunării de Jos*, p. 265–277.

²⁴ Bartolomiej Szymon Szmoniewski, *Un moule d'orfèvre de la période romano-byzantine découvert à la cité de Tropaeum Traiani (Adamclisi, dép. Constanța)*, p. 279–305.

²⁵ Gheorghe Mănușu-Adameșteanu, Mihaela Mănușu-Adameșteanu, *Cruci relicvar cu decor în relief descoperite la Păcuiul lui Soare (secolele X–XII)*, p. 323–349.

²⁶ Michel Debidour, Mihai Ionescu, *Deux notes sur les timbres thasiens de Callatis...*, p. 367–382.

²⁷ Constantin C. Petolescu, *Note sur ISM I 15*, p. 383–386; Alexandru Avram, *Notes epigraphiques (VI)*, p. 387–406.

²⁸ Alexandru Avram, *Notes epigraphiques (VI)*; Florin Topoleanu, Mihail Zahariade, *A Note on a fragmentary List of Names from Noviodunum*, p. 407–413; Maria Bărbulescu,

Livia Buzoianu, *Inscripții fragmentare latine din colecția MINAC*, p. 415–431; Mihail Zahariade, *CIL III 14450 = IGLR 3 = ISM II 155. A Revision and Reassessment*, p. 433–451.

²⁹ Alexandru Avram, *Notes epigraphiques (VI)*.

³⁰ Alexandre Baralis, Vasilica Lungu, Pierre Dupont et alii, *L'établissement d'Acic Suat (commune de Baia, département de Tulcea). Méthodologie d'une enquête pluridisciplinaire*, p. 455–488.

³¹ Vezi *supra*, nota 11, poziția 2.

³² Victor Cojocaru, Lavinia Grumeza, *BCOSPE III. Ars, res sacrae & mythologica: unele considerații pe marginea unui nou proiect de cercetare*, p. 501–513.

³³ Valentina Luiza Ionescu, Octavian Mitroi, *Restaurarea unei amfore de masă de tip „pergamenian”*, p. 515–521.

³⁴ Gabriel Talmațchi, *Despre comunitățile greco-autohtone din zona centrală și sud-vestică a Dobrogei în perioada elenistică. Evidențele arheologice și monetare*, p. 525–562; Silviu I. Purece, Claudiu Munteanu, *Două fragmente de tezaure cu drahme de Apollonia și Dyrrachium din colecția Muzeului Național Brukenthal*, p. 563–572.

³⁵ Gabriel Custurea, Ana Maria Velter, *Monede medievale și moderne descoperite în Dobrogea (1223–1872)*, p. 573–631.

³⁶ Semnate de către Victor Cojocaru, Maria Bărbulescu și Livia Buzoianu, p. 635–652.

Și pentru că nu trebuie uitați niciodată oamenii din spatele cercetărilor, revista *Pontica* își omagiază contemporanii (arheologul Ghiorghe Papuc)³⁷ și îi evocă pe cei care au părăsit lumea aceasta, dar și-au lăsat amprenta asupra domeniilor în care s-au manifestat (arheologul Elena Bârlădeanu și turcologul Mihai Maxim)³⁸.

Simpla trecere în revistă a contribuțiilor incluse în volumul L al revistei *Pontica* reflectă o îmbinare a tradiției de cercetare cu deschiderea spre noi abordări, o combinație fericită dintre domeniile prezente în mod tradițional în paginile seriei anuarului muzeului constănțean și lărgirea preocupărilor atât în plan spațial, cât și al colaborărilor pluridisciplinare, multiinstituționale și internaționale.

Pontica, anuarul Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța, a ajuns la al 50-lea număr. Să-i urăm multe tomuri de acum încolo!

P.S. La mijlocul lunii ianuarie a anului 2009, cu ocazia lansării celui de-al XLI-lea tom al revistei *Pontica*, am avut plăcerea și onoarea de a fi invitată spre a spune câteva cuvinte. M-am lăsat purtată de sentimente, ceea ce, referitor la o publicație științifică, nu este tocmai recomandabil, și am așternut pe hârtie câteva gânduri, parafrazând titlul celebru al unei culegeri de texte datorate lui Mircea Cărtărescu. La aproape 10 ani de la acea împrejurare, cred că vorbele rostite atunci își păstrează valabilitatea. Așadar...

De ce iubim revista *Pontica*?

Într-o ordine mai degrabă a sufletului decât a minții, am spune, întâi de toate, pentru numele ei,

evocator de întinderi de ape, de deschidere, de zbucium interior, așa cum ar trebui să fie și creația, inclusiv cea din domeniul științific.

Apoi, pentru că vedem în ea un semn de normalitate. Apare constant, din anul 1968, cu periodicitatea dorită și absolut necesară, în același format, semn de continuitate în ale trudei redacționale și de confort intelectual mereu regăsit pentru cititori.

Un alt motiv de iubire ar fi acela că, indiferent dacă suntem studenți sau cercetători cu vechi state de serviciu, găsim oricând ceva interesant în fiecare volum, de la note scurte la studii consistente, de la materiale arheologice la teorii, de la preistorie până la Evul Mediu, cu fascinante incursiuni în Antichitate, de la arheologie, epigrafie, numismatică, sfragistică la istorie.

În fine, iubim *Pontica* pentru că ne dorim, când suntem foarte tineri să ajungem să publicăm ceva, oricât de mic, în paginile ei, și pentru că, după ce am făcut-o, dorim să revenim cu alte și alte contribuții.

Iubim *Pontica* pentru că este ca o carte de vizită a devenirii arheologiei dobrogene, pentru că regăsim în paginile ei marile situri ale acestei regiuni, precum și micile probleme presărate aproape pe întregul ei spațiu.

Iubim *Pontica* și pentru că, într-o zi, pe care o sperăm cât mai apropiată – sau poate a și venit? – ar putea deveni în mai mare măsură o punte de legătură sub aspect publicistic între zonele dunărene și maritime, într-un sens mai larg decât cel al granițelor românești.

Iubim *Pontica*... pentru fiecare volum apărut...

La mulți ani!

Oana Damian, un arheolog dobrogean...,
Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”,
București;
e-mail: oana.damian63@gmail.com.

³⁷ Secțiunea *Honorifica verba*, semnată de către Constantin Chera.

³⁸ Secțiunea *In memoriam*, contribuțiile lui Mihai Ionescu și Gabriel Custurea.

